

Kulturális tükör – Nevelési célok és értékek Japánban és Magyarországon

Bálint Ágnes¹, Jámbori Szilvia²

¹Károli Gáspár Református Egyetem

²Szegedi Tudományegyetem Szociál- és Fejlesztéslélektani Tanszék

Absztrakt

A szülői nevelési értékeket és célokat, ezeken keresztül pedig a szülői nevelési stílusokat jelentősen befolyásolja a kulturális környezet. E tanulmány japán és magyar szülők neveléssel kapcsolatos céljait és a „jó szülőről” alkotott elképzeléseit vizsgálja (A kutatás mintája: N=64; N_{japán}=28; N_{magyar}=36;). A vizsgálati személyeknek nyitott kérdésekből álló kérdőívet kellett kitölteniük. A válaszok alapján különítettünk el kategóriákat, melyek mentén a hasonlóságokat és a különbségeket vizsgáljuk: (1) A tudatos nevelés fontosságának érzése; (2) A nevelésről szerzett tudás forrása; (3) A szülőkép és a környezet viszonya; (4) A nevelés célja. Az eredmények azt mutatják, hogy ezen kategóriákban megmutatkoznak a kulturális különbségek, azonban fellelhetők általános jegyek, valamint a nyugati, elsősorban észak-amerikai kultúra individualista értékei, vonásai egyaránt.

Kulcsszavak: szülői nevelési értékek, szülői nevelési célok, „jó szülő”, magyar és japán kulturális különbségek

Jelen írás egy nemrégiben megjelent tanulmányunk elővizsgálatát foglalja össze. Az elővizsgálat célkitűzése elsősorban a fő vizsgálati kérdések és hipotézisek körüljárása érdekében történt. Fő vizsgálatunkban a nevelési attitűdök és a szociális problémamegoldás összefüggéseit vizsgáltuk magyar és japán szülők körében, kitérve a szülői rezilienciára is (Jámbori & Bálint, 2022). Elővizsgálatunkban a nevelési attitűdök és a szülők által fontosnak tartott értékek, valamint a kulturális-társadalmi hatások befolyásoló szerepéről igyekeztünk képet kapni. Ezt a vonatkozó szakirodalom hiánya miatt tartottuk fontosnak, ugyanis kevés hazai kutatás áll rendelkezésünkre a magyar nevelés kulturális szempontból való vizsgálatáról. Bár megemlíteni fontos, a szerzők mégis határozottan elvetik azt az álláspontot, hogy a jelen témában angolszász és más kultúrák összehasonlító tanulmányaiból vonjanak le következtetéseket.

Bevezetés

A gyermeknevelés stílusában és a mögöttesen meghúzódó értékrendben kultúránként jelentős eltérések mutatkoznak. A kultúra mint értékpreferencia vizsgálata egyre több figyelmet kap a magyarországi neveléstudományi kutatásokban (lásd például Gordon Győri, 2009), és erre elsősorban a rendszerváltás óta a kelet-ázsiai bevándorlók megnövekedett aránya miatt van szükség, hiszen egyre több kelet-ázsiai diák vesz részt a köz- és felsőoktatásban (Hárs, 2015). A jelen tanulmány célja a szülői nevelés mögött meghúzódó értékek és célok, valamint a nevelés eszköztárának forrásai és a tudatos nevelés vizsgálata volt, magyar és japán kulturális kontextusban.

A szülői nevelési attitűdöket és a nevelés gyakorlatát a szülő értékrendje és a nevelés céljai határozzák meg (Darling & Steinberg, 1993). A szakirodalomban az értékek fogalmának több meghatározása is megtalálható, e tanulmányban a társas cselekvés normatíváival, orientációival és céljaival összefüggő kognitív képződményként határozzuk meg ezeket, melyek az adott társadalomban önszabályozó, kontrolláló eszközként funkcionálnak (Váriné, 1987). Super és Harkness (1986) fejlődésifülke-modellje szerint a gyermek a környezetével dinamikus kölcsönhatásban van, és a szülők nevelési eszköztárára a mikrokörnyezet és a szülő vagy gondozó pszichikai jellemzői mellett a tágabb kultúra nevelési szokásai is hatással vannak. Ezek leginkább az adott társadalom környezeti adottságaihoz való alkalmazkodást segítették a múltban, a globalizáció és a megnövekedett mobilitás viszont napjainkra bizonyos országokban, így például Japánban is értékválságot eredményezett (Hidasi, 2019). A folyamatos átalakulás, a nyugati (első sorban észak-amerikai, illetve nyugat-európai) kultúra hatása az egész világon, így Magyarországon is megmutatkozik, konfliktus van a régi és az újonnan megjelenő értékek között. Az újonnan megjelenő nézetek, értékek, és az ezek mentén kibontakozó nevelés a jövő generációit tartósan befolyásolja, ezért fontosnak gondoljuk, hogy mind hazai, mind nemzetközi szinten képet kaphassunk a szülők nevelési céljairól és értékeiről, annak reményében, hogy napjaink értékrendbeli és kulturális sokszínűségére, annak összefüggéseire, és az átalakulás folyamataira jobban rálátást kaphassunk, ezzel segítve itthon is a más kultúrából érkezők megértését és a velük való együttélést.

Az autonóm és az interdependens szelf szerepe a szocializációban

Hazánkban a magyar–japán interkulturális vonatkozások kutatásában többek között Fülöp Márta versengéssel kapcsolatos vizsgálatai (Fülöp, 1999, 2002, 2013), és a pszichoanalízis mint kultúrákon átívelő módszer alkalmazhatóságának tanulmányozása került eddig fókuszba. Indries Krisztián és Szummer Csaba (2018) munkája átfogó képet ad a nyugati és távol-keleti freudi értelemben vett lelki működések eltéréseiről, érintve a szülők szerepét

a gyermek lelki fejlődésében is, például az Ödipusz- és az Ajase-komplexus motívumainak hasonlóságai és eltérései rámutatnak arra hogy az adott kultúrára jellemző hagyományok mentén létrejövő fogalmi és hiedelemrendszer meghatározóan alakítja, így univerzális modell kialakítására törekedni nem tartható (LeVine, 1987, idézi Fülöp, 2004). Marie Ainsworth kötődési mintázatok (Idegen Helyzet) kultúraközi vizsgálata is hasonlóra enged következtetni, ugyanis az amerikai csecsemőknél pontos mérőeszköz pontatlan eredményekre vezetett a japán csecsemőknél (Fülöp & Szabó, 2017).

Szocializáció Japánban

Japánt hagyományosan mezőgazdasági társadalmi berendezkedés jellemezte, melynek kulturális elemei a gyermeknevelésben még ma is fellelhetőek. Az emberek egymásrautaltsága miatt szoros együttműködésre volt szükség, így a gyermeknevelés fő célja a jól beilleszkedő és együttműködő felnőtté válás elősegítése volt. A közösség előtérbe helyezése az egyén helyett a mai napig meghatározó értéke a japán kollektivisták társadalomnak, így az önmegvalósítási törekvés, mint a csoport biztonságát veszélyeztető tényező, kerülendő magatartás volt az életben maradás érdekében. Ez a felfogás szembe helyezkedik a nyugati (főként az amerikai), individuumot hangsúlyozó kultúrákkal, melyekben a szülő nevelési célja inkább a gyermek önbizalmának, kreativitásának és önállóságának kibontakoztatása (Davies & Ikeno, 2002).

Markus és Kitayama 1991-es elméletében az Egyesült Államok és Japán közti kulturális különbségen alapul a független és az interdependens én fogalma (Nguyen et al., 2006). Az individualista kultúrák énfelfogásában az én független, egyéni motivációkkal rendelkezik, önálló kognitív rendszert alkot, tudatos, az érzelem-cselekvés dinamikus központja, a környezettől elhatárolódva nyilvánul meg (Nguyen et al., 2006). A nem nyugati kultúrákban, főleg távol-keleten hagyományosan a kollektívizmus, az interdependens (kollektív függőségi viszonyokon alapuló) énfelfogás volt uralkodó. Ennek jellegzeteségei, hogy az én nem különül el a társas kontextustól, hanem szorosan kapcsolódik a többiekhez annak érdekében, hogy harmonikus kapcsolatot tudjon fenntartani, mely az együttműködés alapja. A kelet-ázsiai kultúra nem emeli ki az egyének különállását, a kölcsönösen függő én fontos vonásai a társas szerep nyilvános részeiben jelennek meg (mely alkalmazkodik a társas elvárásokhoz), nem pedig egy belső, viszonylag állandó, kontextus-független én-magban, mely az individualista énfelfogásra jellemző (Nguyen et al., 2006). A távol-keleti, kollektivisták énfelfogáshoz olyan értékek társulnak, mint a harmónia, kohézió és az együttműködés, míg a nyugati, individualista értékek az egyén függetlenségét és egyediségét hangsúlyozzák. A japánok értékrendjét az európai és amerikai kultúráktól különbözően alakuló távol-keleti tradíció és a jelenkori globalizáció mentén bekövetkező érték-átrendeződés határozza meg (Hidasi, 2019). Az értékek forrása hagyományosan a mezőgazdasági berendezkedés, a sintoizmus tanításai, a Kínából átvett

konfucianizmus és buddhizmus, illetve a 10. századra megerősödő harcos osztály katonai erkölce (a *buisidó*) volt. Az így formálódott mai értékrend elemei például az idősek feltétlen tisztelete, a hűség és a csoport érdekeinek előtérbe helyezése, melyek még mindig erősen befolyásolják a szocializáció folyamatát (Trommsdorff, 1985).

A nyugati kultúra befolyásának térnyerése előtt a neveléssel kapcsolatban a japán vélekedésben uralkodó volt, hogy a gyermek veleszületett, „isteni eredetűen” jó, és inkább a környezet különbségei, és nem a veleszületett különbségek határozzák meg a gyermekek közötti eltéréseket. A gyermeket önálló és tanulásra képes lénynek látták, aki aktív és nyitott a tapasztalatokra. A nevelés során a harmonikus emberi kapcsolatok fenntartását, és a vállalt feladatok felé való hűséges, kitartó hozzáállás kialakítását célozták meg. Alapvető nevelési technika volt a gyermek fejlődésére való gondos odafigyelés és az életkorhoz illesztett feladatok adása. Az újszülötteket és a csecsemőket bár kompetensnek vélték az észlelés-érzékelés területén, de ingatagnak és törékenynek is. Ezért a megfigyeléses tanulást és a viselkedés belső szabályozását az idősebb gyermekeknél hangsúlyozták. Hétéves korig nem nevelték eltérően a fiúkat és a lányokat, mind a két nemet engedékenyen, néha túlzottan elnézően kezelték (Kojima, 1986).

A második világháborút követően, napjaink átalakuló japán társadalmában jól megmutatkoznak ezen hagyományos értékek és vélekedések a gyermekhez való hozzáállásban. Kisgyermekkorban a szülő és a környezet nagy mértékben engedékeny a gyermekkel: nem szólnak rájuk, hagyják, hogy szabadon rohangáljanak, zajongjanak, tapogassák a környezetben lévő tárgyakat, nem fegyelmezik őket. A gyermeknevelés első sorban az anya feladata, aki a születés után is szoros fizikai közelséget tart a csecsemővel, napközben magára köti, éjszaka pedig hagyományosan jellemző, hogy a szülők a gyermekkel közepén hárman alszanak (ez az úgynevezett. *||| kawa*, a folyó írásjegyre vonatkoztatható, mely az alvók elhelyezkedésére utal) és nem külön szobában altatják (Hidasi, 2019; Tahhan, 2008).

További kulturális sajátosság, hogy serdülőkorig együtt fürdenek a gyerekekkel a családtagok (Hidasi, 2019). A japán anyák ritkán térnek vissza teljes munkaidőben dolgozni. Az egész napos gyermekintézmények helyett csak fél napos, pár órás foglalkozást biztosító magánintézmények elterjedtebbek, nincs annyira fejlett óvodai hálózat, mint Európában (Hidasi, 2019). Ebből látszik, hogy a család fontosabbnak tartja, hogy az anya teljes energiájával és figyelmével a gyerekekre koncentráljon, megteremtve számára a megfelelő környezetet az iskolában való elvárások teljesítéséhez, a tanulásához, amely a gyermek legfőbb feladata, hiszen ennek segítségével tud majd beszállni a felsőoktatásba való bekerülés versenyébe, hogy megalapozhassa a jövőjét.

Az iskolakezdéssel nagyjából egy időben a korábbi engedékenység fokozatosan eltűnik. A gyermeknek meg kell tanulnia a társadalmi elvárásokhoz való alkalmazkodást, azok mindenhatóságát. Ez a jellemformálás időszaka, amikor rendszerezik és gondos nevelés útján visszafojtják a nemkívánt vi-

selkedésformákat. A közösségbe kerüléssel megjelennek a megszorítások, a szabályok, és a mozgástér egyre jobban beszűkül. A szigorú iskolai rend, a tanulással kapcsolatos egyéb kötelességek (például különórák, felvételire való felkészítő iskola, a *dzsuku* (塾) vagy *jobikó* (予備校)), melyek akár az esti órákig is eltarthatnak, elveszik az időt az egyénileg, szabadon választott tevékenységektől (Fülöp & Gordon Győri, 2021; Hidasi, 2019). Ez hosszútávon leszoktatja a gyermeket a kreatív gondolkodásról, ami probléma a későbbi tanulmányok során.

A gyermekek egyre nehezebben élik meg ezt a „betörési szakaszt”, egyre kevésbé alkalmazkodnak. Ennek oka, hogy Japánban ma egyre több az egygyermekes család, ahol a gyermek kizárólagos figyelmet élvez, ebből a környezetből kikerülve nagyobb kihívásnak éli meg a közösségbe való beilleszkedést, mint azok, akik testvérek közt szocializálódnak. Továbbá ez a médiával beszivárgó kulturális hatásokkal is magyarázható. Egyre elterjedtebbek a külföldi életformák, a nyugati (elsősorban észak-amerikai) értékrend és életvitel, mely az individuuum szabadságát és a sokszínűséget hangsúlyozza. A hagyományos és a nyugati kultúra értékeinek ellentmondásai konfliktust okoznak a gyermekben. Az oktatás nem tud lépést tartani a társadalomban zajló változásokkal, továbbra is a hagyományos értékeket képviseli, melyek nem hagynak teret az egyén kibontakozásának: ezek az értékek a kitartás, önfegyelem, beilleszkedés, önfeláldozás, lemondás, lojalitás (Hidasi, 2019).

Szocializáció Magyarországon: A szocialista gyermekfelfogás és a rendszerváltozást követő „modernizálódó” értékek

Az európai tradicionális háztartásmodellben a család termelési egységet alkotott, így a házastárs megválasztása és a gyermekek nevelése is a mezőgazdasági munkálatok köré szerveződött. A férfi és női szerepek kiegészítették egymást, a gyermeket pedig „kis felnőttnek” tekintették, aki 6–7 éves korától már dolgozott a földeken vagy szolgált. A magas születésszám és gyermekhalandóság miatt az érzelmi kötelékek nem voltak olyan szorosak, mint napjainkban.

A 17–18. századtól a polgárosodással és az urbanizációval vette kezdetét a családi élet négy fal közé szorulása, a privát tér és az intimitás hangsúlyossá válása, a bérmunka megjelenésével az apa mint családfő kenyérkeresővé, az anya és a gyermekek eltartottá váltak. Az újonnan megjelenő értékek leginkább az individualizmusra jellemzőek: vonzalom alapú házasságkötések, egyéni jövedelemszerzés, a nyilvánosságtól való távolságtartás (Somlai, 1984, 2013). Magyarországon a család fontossága hagyományosan kiemelkedő a munka vagy más társas kapcsolatokkal szemben. A kétezres évek elején végzett kutatások kimutatták, hogy minden korosztályban a tradicionális attitűd volt jellemző a családi férfi - női szerepekre vonatkozóan: a férfi mint családfő jövedelemszerző szerepének hangsúlyossága, míg a nők esetében a háztartásvezetési és gyermeknevelési feladatok elsődlegessége.

Az 1980-as évekre gazdasági szükségéből is megemelkedett a részmunkaidős női munkavállalás aránya, ugyanakkor fennmaradt a család fontossága és a tradicionális szerepekről alkotott elképzelések dominanciája. A rendszerváltás utáni magyar társadalmat továbbra is jellemezte a külső emberi kapcsolatokkal és a társadalmi intézményekkel szembeni bizalmatlanság, valamint a család zártsága és elsődlegessége, noha a házasságkötések és a válások száma az európai átlaghoz hasonló tendenciát mutat. A családba való visszahúzódás védelmet jelentett, így ez fontos attitűd maradt a rendszerváltás utáni magyar társadalomban is (Dupcsik & Tóth, 2008, idézi Jámbori & Kőrössy, 2020).

A kétezres évekre a tradicionális értékekkel párhuzamosan megjelentek a modernizálódás jelei is, például a partnerek közötti szerepmegosztás és a női munkavállalás, mely a család- és gyermekcentrikus attitűdök meggyengülésével jár (Jámbori & Kőrössy, 2020). Noha a nők jövedelemszerző szerepe elfogadottabbá vált, a gyermeknevelés főként az anyák feladata maradt.

A szülői nevelési stílusban azonban változás mutatkozott: a korábbi tekintélyelvűséget hangsúlyozó, követelő szülői attitűdök mellett megjelentek a gyermek autonómiájára, önálló döntéshozatalára és függetlenségére vonatkozó elfogadó nevelési stílusok is. A rendszerváltás előtti oktatásban megjelenő célok a gyermek felfelé ívelő fejlődésére, felnőtté fejlesztésére vonatkoztak. A gyermeket formálható biológiai-pszichológiai rendszerként szemlélték, és a nevelhetőségre koncentrálni elvárásokat támasztottak vele szemben, a gyermeki szempontokat figyelembe nem véve. A pártideológia végső célja pedig egy közösségorientált, internacionalista szemléletű „kommunista harcos” felnőtt nevelése volt. A kortárs gyermekkép-változatokban megjelenik továbbá, hogy a gyermek sikeréért mások (rendszerint szülők, tanárok), a sikertelenségéért viszont ő a felelős (Géczi, 2008). A nevelési stílusok transzgenerációs átadódásának elméletét követve feltételezhetjük, hogy az előző évtizedekben (főleg a nyugat-európai és amerikai kultúra hatására) folyamatosan átformálódó nevelési attitűdök mellett, még jelen van a tekintélyelvűség és az azzal kapcsolatos alá-fölé rendeltségi viszonyokat jellemző attitűd egyaránt.

Kutatási kérdések és hipotézisek

A szakirodalom összefoglalását követően az alábbi kutatási kérdést és hipotéziseket fogalmaztuk meg: A nevelésre vonatkozó értékek mélyen a kultúrában gyökereznek és hosszú idő alatt válnak tartós és általános érvényű értékekké, és a távol-keleti filozófiai irányzatok sok esetben eltérnek az európaiktól.

Kíváncsiak vagyunk, hogy a mintánk esetében:

1. Milyen kultúrafüggő és kultúrafüggetlen értékek jelennek meg, amelyeket át akarnak adni a szülők a gyermeknevelés során,
2. illetve hogy a „jó szülőről” alkotott elképzelések hogyan jelennek meg kultúránként.

Ez utóbbi kérdés a Leon Festinger társas összehasonlítás elméletén keresztül a kulturális-társadalmi elvárások felbukkanását feltételezi a kitöltőknél, hiszen (egyéb egyedi pszichológiai-fizikai befolyásoló tényezők mellett) a szűkebb és tágabb környezet jelentősen hat a szülői nevelési attitűdökre és stílusokra (Super & Harkness, 1986). Mindkét társadalomban hangsúlyosnak gondoljuk a család fontosságát mint értéket (például Géczy, 2008; Tahhan, 2008).

A nyugat-európai kultúrkörnyezet és az amerikai média globális hatásai miatt továbbá úgy gondoljuk, hogy mindkét csoportnál meg fog jelenni az individuum szabadsága és az „emberek egyenlősége”, mint fontos érték.

Módszerek

Vizsgálati eszközök és a vizsgálat leírása

Vizsgálatunk 10 nyitott kérdést tartalmazó online kérdőívvel valósult meg. Az eredeti tervekkel ellentétben személyes mélyinterjú felvételére a járványhelyzet miatt nem volt lehetőség, ezért választottuk ezt a megoldást. A kutatásról való rövid tájékoztató és informált beleegyezést követően először demográfiai kérdéseket (például a kitöltők neme, életkora, állampolgársága, családi állapota, házastárs/partner állampolgársága, jelenlegi lakhelye, gyermekeinek száma), utána pedig Bálint Ágnes által megfogalmazott kérdéseket tettük fel. Validált kérdőív helyett az általunk megfogalmazott kérdések használatát indokolta, hogy témánkat pontosan lefedő kérdőív nem áll rendelkezésre sem magyar, sem japán változatban, így az eredetileg mélyinterjúhoz összeállított kérdéseket tettük fel mind a két csoportnak anyanyelven. A kérdésekre a vizsgálati személyek tetszőleges hosszúságú válaszokat adhattak. A kérdések a nevelésről és a szülőséggel kapcsolatos tapasztalatokról, a nevelési módszerek tudatos alkalmazásáról, a szülői identitásról, a nevelés során átadni kívánt értékekről szóltak. A kérdéseket négy kategóriába rendeztük: (1) A tudatos nevelés fontosságának érzése (készülés, tájékozottság); (2) Nevelésről szerzett tudás forrása; (3) Szülőkép és a környezet viszonya; (4) Átadni kívánt értékek (nevelés célja). Példatételek: *Hogyan készült a gyermek(ei) érkezésére? Gyermeke születése előtt megtervezte-e, hogy hogyan, milyen módszerekkel szeretné nevelni majd gyermekét? Ha igen, kérem meséljen erről a tervezésről! Ha nem, kérem mondja el, hogy miért nem.* (1) *Vagy, Milyen, az Ön számára fontos értékeket szeretne átadni gyermekének a nevelés során? (Kérem, adjon meg legalább öt fontos értéket!)* (4). A kérdőív internetes online platformokon (Facebook, e-mail) jutott el a kitöltőkhöz, melyet a járványhelyzet miatt a távolság is indokolt. A vizsgálat során nyert adatokat kulcsszavas kódolást követően kategóriákba rendezve értékeltük. Két származási csoportot különítettünk el, (1) magyar; (2) japán, és a kategóriák, illetve a kulcsszavak gyakoriságát hasonlítottuk össze.

Minta

A szóbeli interjú kiváltó nyílt végű írásbeli kikérdezésre összesen 64 felhasználható kitöltés érkezett, az átlag életkor 45,8 év (szórás=8,10 év) volt. A legfiatalabb kitöltő 26 éves és magyar származású, a legidősebb 62 éves és japán származású. A mintát 36 fő magyar és 28 fő japán kitöltő adta. A magyarok átlag életkora 44,4 év (szórás=7,75 év), míg a japánoké 47,6 év (szórás=8,30 év). A kitöltők 84,4%-a él házasságban (magyar: 80,5%; japán: 89%), 12,5%-uk elvált (magyar: 13,9%; japán: 11%) és 3,1%-uk egyedülálló (magyar: 3,1%). A japán kitöltők 28,5%-ának magyar házastársa van, és Magyarországon él (de nem itt nőtt fel). A magyar kitöltők esetében nincsen japán partner. A kitöltőknek összesen 135 fő gyermeke volt, akik átlagéletkora 15,9 év (szórás=9,48 év; legfiatalabb: 3 hónapos; legidősebb: 40 éves). Az egy szülőre jutó átlagos gyermekszám 2,18 fő a magyar szülők, és 2 fő a japán szülők esetében. A minimum gyermekszám mindkét nemzetnél 1 fő, a maximum pedig 4 fő. A nemi aránytalanság miatt elvetettük a két csoport nemek szerinti további bontását. A magyar minta 78%-át nők, 22%-a férfiak tették ki, a japán minta pedig 75%-ban női, 25%-ban férfi kitöltőkből áll. Ez összesítve 80%–20% női–férfi arányt jelent az egész mintát tekintve.

A kitöltőket hozzáférési mintavétellel toboroztuk. A kérdőív kitöltése térítésmentes volt, az adatgyűjtésben közreműködők szívesességéből segítették a jelen kutatást.

A vizsgálat etikai vonatkozásai

A vizsgálatban feltett kérdések is érintik a szülői identitást, észlelt társas támogatást, a gyermekkel való kapcsolatot és a problémamegoldás hatékonyságát, így a válaszadás mélyebb önreflexiót igényelhetett, esetenként érzékeny pontokat érinthetett. A felmerülő etikai problémák elkerülése érdekében a kitöltő szülők írásban tájékoztatást kaptak a vizsgálat menetéről, a kitöltés anonimitásáról és arról, hogy kellemetlen érzések, gondolatok esetén a kitöltés bármikor megszakítható.

Eredmények

A vizsgálat célja a magyar és japán szülők nevelésről alkotott elképzeléseinek, a nevelési erőforrásainak, az alkalmazott módszereiknek, az átadni kívánt értékeik esetleges különbségekről való tájékozódás volt, az alábbi kategóriákban:

1. A tudatos nevelés fontosságának érzése (készülés, tájékozottság)
2. Nevelésről szerzett tudás forrása
3. Szülőkép és környezet viszonya
4. Nevelés célja

1. A tudatos nevelés fontosságának érzése (készülés, tájékozottság)

A magyarok közül 61%-a (22 fő) elmondása szerint tudatosan alkalmaz nevelési módszereket, 33% (12 fő) nem. Két fő jegyezte meg, hogy a tudatosság alkalmazása a helyzetből adódik, de inkább a megérzéseikre hallgatnak. A japán szülők 82%-a sorolt fel konkrét dolgot, amire figyel a nevelés során, míg 18%-uk (5 fő) nem figyel tudatosan az alkalmazott nevelési módszerekre. A második kérdés arra vonatkozott, hogy tudatosan készültek-e a szülők a gyermek érkezésére. A magyarok 44%-a (16 fő) tudatosan készült, 56%-uk nem tervezte meg a születés előtt, hogy hogyan fogja nevelni a gyermeket. Ennek indoka legtöbb esetben a gyermek váratlan érkezése volt, de pár szülő szerint nem is lehet előre tervezni. A japánok 36%-a (10 fő) tervezett valamilyen módon, ezalatt leginkább az iskolai előmenetel előkészületeit (például felkészítő intézményekbe való beiratkozás) értették. 64%-uk (18 fő) viszont nem tervezett. Ezt bevallásuk szerint számos szülő tudatosan tette, azért, mert a nevelést a gyermek személyiségéhez szerették volna igazítani, azt pedig csak a születést követően ismerhetik meg. Sok esetben a nevet is csak a születés utáni hetekben döntötték el.

2. Nevelésről szerzett tudás forrása

E kategória két kérdése a nevelési elvek és célok forrásaira fókuszált. Az eredményeket az 1. táblázat mutatja be. Mind a magyar, mind a japán szülőknél megjelenik a saját tapasztalat és a hozott minták, valamint a megérzéseken, ráérzéseken alapuló nevelés. A magyar szülők bővebben részletezték a jó szülő értékeit, mint például a következetesség, rugalmasság, tudatosság, érzelmek kimutatása, őszinteség, míg a japán szülők esetében nem a szülők konkrét tulajdonságaira, hanem a gyermekkel való kapcsolatra vonatkozó belső erőforrások jelentek meg. Például a gyermek személyiségéhez szükséges alakítani a nevelési módszert, a nevelés a szülő felelőssége és tisztelni kell a gyermek személyiségét, illetve hogy a szülő is a gyermekkel együtt fejlődik. Mind a két csoport által ismert nevelési módszer a Waldorf- és a Montessori-nevelés.

1. táblázat

*A nevelés erőforrásai: magyar és japán szülők
(Forrás: saját szerkesztés)*

Nevelés erőforrásai (magyar szülők)	Nevelés erőforrásai (japán szülők)
Szülő saját erőforrása (emlékek, megérzések, tapasztalat)	
Saját életemmel mutatók példát Hozott minták „megérzésekre hagyatkozás”	A gyereknevelés élvezetes, szórakoztató. A gyermekkel együtt fejlődik a szülő is.

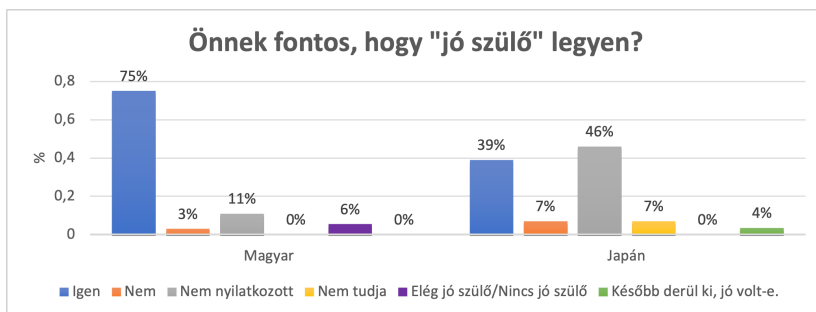
Módszerfüggetlen értékek	
Következetesség Rendszer kialakítása Rugalmasság Tudatosság Gyerek és önmaga szeretete Érzelmek kimutatása Őszinteség Türelem	A gyermek személyiségéhez kell találni, alakítani módszert. Egyensúly (ne avatkozzon be túlzottan a fejlődésbe, de ne hanyagolja el) A nevelés felelősség Gyermek személyének tisztelete (pl. a szülő beismeri ha hibázik és bocsánatot kér)
Család, házastárs, barátok, szakemberek	
Megnevezett szerzők, módszerek (könyvek, internet)	
Megnevezett módszerek, szerzők	
Montessori Kötődő nevelés Porosz Liberális KÉK (kapcsolatra épülő szemlélet) PET (Gordon-modell) Szülői nevelési attitűdök: Meleg engedékeny - a legmegfelelőbb, Hideg engedékeny, Meleg korlátozó, Hideg korlátozó Dr. Vekerdy Tamás Pozitív nevelés Waldorf Dr. Spock Autokratikus, Laissez faire, együttműködő Pikler Edit Ranschburg Helikopter Cesar Millan kutya tréner	Pelenka nélküli nevelés (Christine Gross-Loh) Montessori nevelés Reggio Emilia megközelítés Waldorf iskola Meseolvasás Kodály-módszer Kumon (matematikai nevelés) Dicséret Ne legyen leválasztva a gyerekszoba Dorothy Nolte John Bowlby Andrew Matthews Dr. Carol Cooper Todai magazin Christine Gross-Loh Japán szerzők: Yokogawa Kazuo, Koyasu Michiko, Kawai Hayao, Saito Kimiko, Sasaki Masami, Hirayama Michiko, Matsui Ruriko

3. Szülőkép és a környezet viszonya

A vizsgálat a „jó szülőről” alkotott reprezentációk különbségeire fókuszált. Ebből a szülő iránt támasztott elvárásokról, normákról próbáltunk képet kapni, és a szülők ezekhez való viszonyát vizsgálni (fontos-e számukra követni ezeket, vagy nem). A fontosság érzésének alakulását mutatja az 1. ábra.

1. ábra

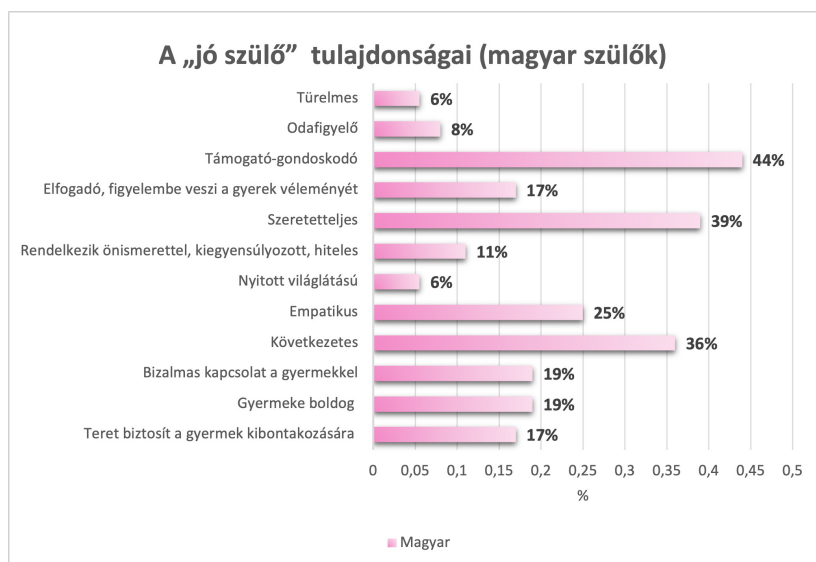
*A „jó szülőség” fontossága magyar és japán szülők körében
(Forrás: saját szerkesztés)*

A magyar szülők 75%-a válaszolta, hogy számukra fontos, hogy jó szülők legyenek, 3%-uknak nem fontos, 11%-uk tartózkodott a válaszadástól, 6%-uk szerint pedig nincs „jó szülő” csak „elég jó szülő”. Ezzel szemben a japánok 46%-a nem adott világos választ arra a kérdésre, hogy fontos-e számukra, ehelyett a jó szülő tulajdonságait emelték ki. 39%-uknak fontos, hogy jó szülők legyenek, 7%-uk nem tudja, 4%-uk pedig azt válaszolta, hogy ez majd akkor derül ki, ha a gyermekük felnőtt. A „jó szülő” koncepciójához rendelt asszociációkban felfedezhető különbség (ezeket lásd. 2. és 3. ábrában).

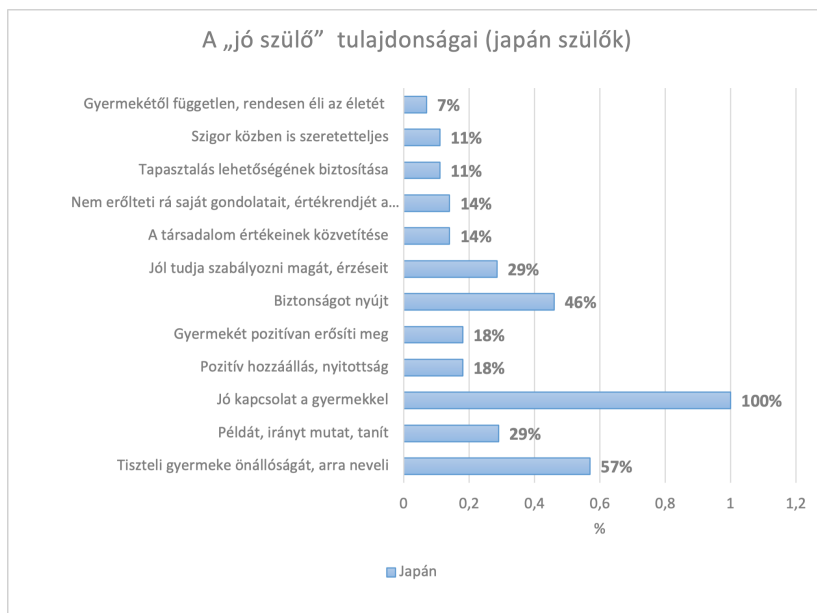
2. ábra

*A „jó szülő” tulajdonságai, magyar szülők szerint
(Forrás: saját szerkesztés)*

3. ábra

A „jó szülő” tulajdonságai, japán szülők szerint
(Forrás: saját szerkesztés)

Míg a magyar szülők azt hangsúlyozták leggyakrabban, hogy a „jó szülő” támogató-gondoskodó (44%) és szeretetteljes (39%), illetve következetes (36%), addig a japánoknak a gyermekkel való jó kapcsolat kialakításának képessége a legfontosabb (100%). Például a gyermekkel való hatékony kommunikáció, őszinteség, partnerség és elfogadás, az érzelmek inkább nonverbális kifejezése (mosoly), odafigyelés, az együtt játszásra való képesség. Ez a magyar szülőknél is megjelenik (19%). A japán szülők hangsúlyozták még a gyermek önállóságának tiszteletét és önállóságra való nevelésének szükségességét (57%), és csak ezután a biztonság nyújtását (támogató-védelmező-megőrző: 46%). Mind a japán (18%), mind a magyar szülők (6%) kiemelik a nyitottságot és pozitív hozzáállást, mint fontos jellemzőt, és a „jó szülő” lelki kiegyensúlyozottságának motívuma is megjelenik, de a magyar szülőknél „hitelességként” vagy „önismeretként”, a japán szülők inkább az emberi kapcsolatok rendezettsége és a gyermekre való rá nem telepedésként határozzák meg. A japán szülőknél megjelenik az önszabályozás fontossága (29%), illetve a példamutatás is, mint többször említett fogalom (29%), míg a magyar szülőknél nem.

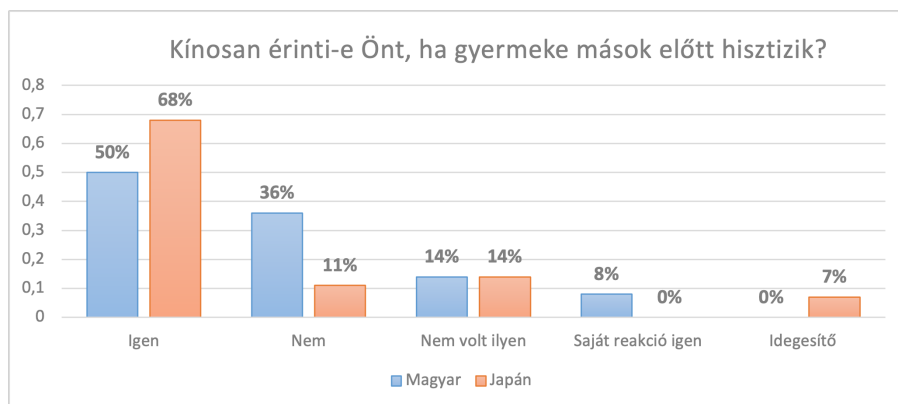
A következő kérdés a társadalmi elvárások miatti nyomást próbálta megvizsgálni: *„Kínosan érinti-e Önt, ha mások előtt úgy érzékeli, hogy szülőként nem tudja megállni a helyét (például az utcán vagy társasági összejövetelen gyermeke sírása, hisztije felhívja más emberek figyelmét is)?”* A legtöbben

igennel (magyar: 50%; japán: 68%), „nem”-mel viszont a magyarok 36%-a, míg a japánoknak csak 11%-a válaszolt. Valamint hasonló arányban nyilatkoztak arról, hogy még nem tapasztaltak ilyen helyzetet (14%), a magyarok közül 8%-ot saját reakciója hozza zavarba, míg a japánok 7% nem zavarban érzi magát, hanem ideges lesz (lásd 4. ábra).

4. ábra

Kínosság érzése, ha a gyermek harmadik fél előtt engedetlen, magyar és japán szülők körében

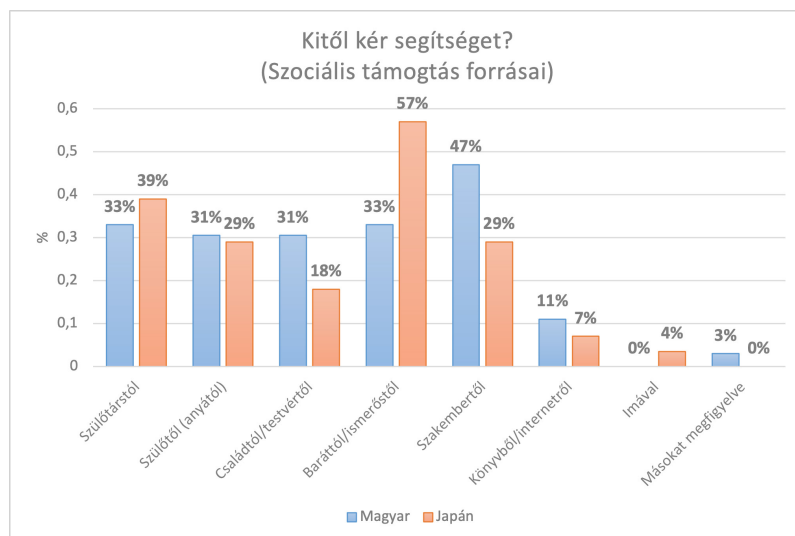
(Forrás: saját szerkesztés)

5. ábra

Szociális támogatás forrásai magyar és japán szülők körében

(Forrás: saját szerkesztés)

Végül a szülők szociális támogatottság érzésére kérdeztünk rá: A magyar kitöltők 89%-a, a japán kitöltők 79%-a kér segítséget, ha problémája van a nevelés során. Az 5. ábra szemlélteti a szülők által megnevezett támogatókat: A magyar szülők legnagyobb arányban valamilyen szakembertől (pszichológus, nevelési tanácsadó stb.) kérnének segítséget (47%), míg a japán szülők a barátokkal, idősebb, tapasztaltabb ismerősökkel való megbeszélést vetették fel a legtöbbször (57%). A magyar szülők azonos mértékben említették a szülőtársakkal és a barátokkal való megbeszélést (33%), míg a japánok ennél nagyobb arányban említették a szülőtárrsal való megbeszélést (39%) és csak ezután (29%) a szakemberek segítségét (például iskolapszichológus, tanácsadó, egészségügyi szakember). Mindkét csoport válaszaiban megjelent az önálló tájékozódás lehetősége, könyvből, illetve internetről (magyar: 11%; japán: 7%). A japánok 4%-a említette, hogy imádkozik, a magyarok 3% pedig másokat megfigyelve és utánözva próbálja elhárítani a nehézségeket. Mindkét csoport hangsúlyozta, csak olyan személytől kérne segítséget, akiben megbízik.

4. Nevelés célja

A szülőket nevelésük során kitűzött céljaikról is kérdeztük. A válaszokban megjelenő kulcsszavak nyolc nagyobb kategóriába sorolhatóak, az egyes al-kategóriákon belül vannak különbségek (ezeket a 2. táblázat mutatja be).

2. táblázat

A nevelés során elérni kívánt célok gyermekre vonatkozóan magyar és japán szülők körében

(Forrás: saját szerkesztés)

Nevelés során elérni kívánt célok a gyermekre vonatkozóan		
	Magyar	Japán
Mások tisztelete, alkalmazkodás, kedvesség	50%	86%
Sikeres tanulmányok	36%	39%
Világra való nyitottság, pozitív viszonyulás	33%	21%
Másokhoz való kapcsolódás	58%	61%
A gyermek jövőjére vonatkozó célok	72%	32%
Egészség	14%	43%
Lelkiismeretesség	22%	3,5%
Szülő-gyerek kapcsolat minősége	5,5%	3,5%
A gyerek szelfjére vonatkozó elvárások	83%	64%
Önállóság	72%	68%
Transzcendencia	3%	0%
Nincs konkrét célom	8%	0%

A japánok legnagyobb arányban a mások tiszteletét, a másokhoz való alkalmazkodást és kedvességet (86%) emelték ki, az együttműködésre való képességet, a mások hátrányos megkülönböztetésének elkerülését, és csak kis mértékben a szabálykövetést és engedelmességet. A magyar szülők céljai között is szerepel az alkalmazkodó, másokat tisztelő gyermek nevelése (50%), azonban ez inkább olyan fogalmakban nyilvánul meg, mint „udvarias”, „szerény”, „kulturált, rendezett”, „alázatos, tisztelettudó”, „felelősségvállaló”, „empatikus, kedves”. A magyar szülők céljai leginkább a gyermek szelfjére vonatkoznak (83%): „határozottság”, „kiegyensúlyozottság”, „önkritika”, „önismeret”, „önbizalom”, „önuralom”. Ezek a japán szülőknél is megjelennek, illetve még a „bátorság” és a „belső önmegerősítés”.

A másokhoz való kapcsolódást mindkét csoport fontosnak tartja (magyar: 58%; japán: 61%). A japán szülőknél mások segítése, a hála kifejezésének fontossága és a harmóniára való törekvés, illetve a saját érzések kifejezésének képessége, a magyar szülőknél a szeretetre való képesség, bizalom, jó párkapcsolat hangsúlyos. Mindkét csoport esetében fontos, hogy a gyermeknek jó problémamegoldó képessége legyen a társas helyzetekben, illetve fontosnak tartják gyermekük önállóságát. A japán szülők jobban hangsúlyozták a testi-lelki egészséget (43%) a magyar szülőkkel szemben (14%) és részletesebb célokat is fogalmaztak meg a fizikai egészséggel kapcsolatban. A magyar szülők által hangsúlyozott lelkiismeretesség (22%) (például becsületesség), a japán szülők esetében mások ki nem használásában, a bocsánatkérésre való képességben jelent meg, az erre irányuló célokat inkább a mások tiszteletként fogalmazták meg. A gyermek jövőjére vonatkozó célok a magyar szülők esetében voltak hangsúlyosabbak (például „legyen boldog”, „sikeres”, „érje el a céljait, szeresse a szakmáját”), a japán szülők a jövő tervezését leginkább a gyermekre bízzák (önállóság), vagy a harmóniát hangsúlyozzák („nyugodt élet”), de megjelenik a sikeres pályaválasztás is.

A szülők átadni kívánt értékei sok kitöltő esetében azonosak voltak a nevelés céljával, de különbségek is mutatkoztak. (A kategóriákat a magyar szülők által adott kulcsszavak szerint állítottuk fel, melyet a 3. táblázat mutat be.)

3. táblázat

A nevelés során a gyermeknek átadni kívánt értékek magyar és japán szülők körében (Forrás: saját szerkesztés)

Nevelés során a gyermeknek átadni kívánt értékek		
	Magyar	Japán
Emberi kapcsolatok, mint érték	100%	71%
Felelősségvállalás	100%	21%
Lelki ellenállóképesség	86%	28,5%
Talpraesettség	86%	50%
Pozitív hozzáállás, nyitottság	67%	28,5%

Kötelességtudat	41%	7%
Önismeret	28%	7%
Mások és önmaga tisztelete	-	71%
Nincs olyan érték, amit át akar adni	-	7%

A magyar szülők legfontosabb értéknek az emberi kapcsolatokat (100%) és a felelősségvállalást (100%) tartják, míg a japánok a mások és önmaguk tiszteletét (71%) az emberi kapcsolatok (71%) mellett. A magyar szülők az „emberi kapcsolatok” alatt kiemelt értékei: „bizalom”, „jószívűség”. A japánok a „jó kommunikációs készséget”, „békét, harmóniát” és a köszönés és gratuláció, illetve a hála kifejezését hangsúlyozzák. Mindkét csoport említi az „önzetlenséget”, „kedvességet”, a „család és barátok fontosságát” és az „empátiát”. A magyar szülők felelősségvállaláshoz sorolt fogalmai közül az alábbiak egyáltalán nem jelentek meg a japán kitöltőknél: „tisztesség”, „hűség”, „környezettudatosság”, „őszinteség”. A japánoknál ez a kategória kevésbé hangsúlyosan jelent meg. Mindkét csoportnál megjelenő érték a „talpraesettség” (magyar: 86%; japán: 50%). Ebbe a kategóriába az önállóság, önálló gondolkodás, aktivitás, sokoldalú látásmód tartozik, a magyarok az értelmi képességek fejlesztését, a japánok inkább a tapasztalatszerzés fontosságát és az anyagi biztonság megteremtését emelik ki. A magyaroknál megjelenik az önismeret kategóriája (28%), melyben az „önbecsülés”, „önbizalom” és a „magabiztosság” értékei jelennek meg, ezzel szemben a japánoknál csak kis mértékben (7%), és inkább a belső célok megtalálásának képességére vonatkozik. A japánok kiemelt érték kategóriája a „mások és önmaga tisztelete” az alábbi értékeket tartalmazta: „mások tiszteletben tartása”, „erőszakkal nem oldunk meg problémát”, „minden ember különböző”/„minden ember egyenlő”, „állatok tisztelete”, „ne legyen előítéletes”, „elfogulatlan megismerésre törekedjen”. Ezeket a magyarok alig emelték ki, például az élet tiszteletét mint fontos értéket (5,5%). A magyar szülők fontos érték kategóriája a pozitív hozzáállás és a nyitottság, melybe beletartozik a szeretet képessége (ami nem kap nagy hangsúlyt a japán kitöltők esetében) a „vidámság” és a „humor”. (Ez utóbbi egyáltalán nem jelenik meg a japán kitöltőknél.) A japánok a pozitív hozzáállás és nyitottság kategóriájában a „pozitív gondolkodást”, a „reményt” a „világ szépségének megtapasztalását” és a „dolgok valódi értékének szemlélését”, az „élet élvezetét” és az „öröm érzetének képességét” emelik ki. A kötelességtudat kategóriájában megjelenő fogalmak a magyaroknál (41%), melyek a japánoknál nem jelentek meg: „alázatosság”, „tisztaság-rendezettség”, „tisztelettudó viselkedés”. A japánoknál ebben a kategóriában a „szorgalom” és a „mindennapi rutin kialakításának fontossága” jelent csak meg (7%). A „szorgalmat” mindkét csoport fontosnak tartja.

A kutatás eredményei

Kutatásunk a nevelési értékek és célok kulturális különbségeit vizsgálta magyar és japán szülők körében. Eredményeink azt mutatják, hogy a szakirodalomban feltárt hagyományos társadalmi értékrendek eltérései napjainkban is fellelhetőek mindkét kultúránál, ezek mellett vannak alapvető hasonlóságok is abban, ahogy a szülők tájékozódnak vagy segítséget keresnek. A legnagyobb különbségeket a szülő gyermekhez való viszonyulásában találtuk. Ez tükrözi a társadalmi beállítódást is: a magyar szülők nevelése inkább szülőközpontú és az átadni kívánt értékek inkább vonatkoznak a gyermek szelfjére, mely az individualista független énfelfogás sajátossága, addig a japánok nevelése inkább a gyermekkel való kapcsolat minőségére koncentrál, emellett az átadni kívánt értékek és célok is a megfelelő társas kapcsolatok kialakításában segítik a gyermeket, mely a kollektív, kölcsönös függőségi viszonyokon alapuló társadalmakra jellemző (Markus & Kitayama, 1991 idézi Nguyen et al., 2006).

A nevelés fontosságának érzése és a nevelésről szerzett tudás forrása

A tapasztaltak alapján nincs jelentős különbség a gyermek érkezésére való felkészülésben. A kutatási mintába került japán szülők esetében azonban megfigyelhető egy „tudatos nem-készülés”, amely mögött az a felfogás húzódik meg, miszerint a gyermek neveléséről csak a gyermek megszületését követően, azt megismerve lehet dönteni. Mind a két esetben fontosak a szülő tapasztalatai, például hogy hogyan nevelték őket a saját szülei, valamint a megérzések és a kísérletezgetés is. A környezettől való segítségkérés a japán szülők esetében kisebb volt, azonban az ő esetükben kevésbé kérnének szakembertől segítséget, mint inkább közeli, tapasztalt ismerősöktől, míg ez a magyaroknál fordítva van. Ebben az esetben a probléma jellege is befolyásoló tényező, valamint az, hogy Japánban Magyarországgal ellentétben nem ingyenes az egészségügyi ellátás (Matsuda, 2015). Mind a két kultúrában ismert módszer a Montessoris és a Waldorf-nevelés.

A szülőkép és a környezet viszonya

Mind a két kultúrában hangsúlyos a gyermek szeretete, a szülő biztonságot adó és támogató funkciója. A magyar szülőknek fontosabb, hogy jó szülők legyenek, és inkább a szülő szerepét hangsúlyozzák. Konkrét elképzeléseik vannak a „jó szülő” tulajdonságairól (például gondoskodó, következetes), illetve több konkrétumot fogalmaznak meg arról, hogy hogyan „kell” nevelni a gyereket, mint a japán válaszadók. A szülő ilyen módon való előtérbe helyezése közelebb áll az individualista szellemiségű neveléshez (Azuma, 1984 idézi Davies & Ikeno, 2002/2019). A japán szülők esetében inkább a szülő személyisége idomul a gyermek tulajdonságaihoz, kihangsúlyozva a gyermek személyiségének tiszteletben tartását. A japánoknál megjelenik fontos

értékként a szülő önmegtartóztatása is a nevelés során, tehát a japán szülők feltehetően tudatosan igyekeznek háttérben maradni. Esetükben a hangsúly inkább a gyermekkel való jó kapcsolat kialakításán, a hatékony kommunikáción, az őszinteségen és az elfogadáson, valamint az érzelmek nonverbális kifejezésén, és az önállóság tiszteletén van. A magyar szülők számára fontos, hogy támogassák, következetesen és szeretetteljesen neveljék a gyermeküket, míg a japánok a jól működő interperszonális kapcsolatok kialakítását, az önszabályozást és az egyéni önállóságra való nevelést tartják fontos értéknek a szülő szempontjából, ezzel megtanítva, hogyan helyezték előtérbe a közösséget, és hogyan tartják fenn a harmóniát (Holloway & Nagase, 2014). Mindkét csoport fontosnak tartja a szülő mentális egészségét, azonban ez a magyaroknál inkább a szelfre (például hiteles, önismeret), japánoknál a társas kapcsolatokra vonatkozik: kapcsolatok rendezettsége, önszabályozás és háttérben maradás. Ezeket az alábbi példák jól szemléltetik:

Magyar szülők: *„Szerintem a jó szülő szeretettel, a gyermek önállóságát és véleményét figyelembe véve, de megőrizve a gyermek biztonságát, bizalmát erősítve a szülő-gyermek viszonyt, következetesen nevel.”; „Odafigyelő, kedves, egyenes, megpróbál nem elfogult lenni, stb. Igen, fontos, hogy én „jó” legyek, és úgy akarok jó lenni, hogy ezt a gyerekeimtől halljam vissza.”; „Következetes, empatikus, türelmes, de határokat is szab.”*

Japán: szülők *„Jó szülő a gyerekek jó. Hiába mondják mások, hogy milyen jó szülő, ha a gyerekeknek nem az!”, „Mindig vidám és a jövőbe tekintő, nem vár visszajelzést/elismerést, Nappá válik.”; „Hisz a gyerekében, és távolról figyelve vigyáz rá.”*

A nevelés célja

Mind a két csoport számára fontos volt az alkalmazkodás és a tisztelet. A magyar szülők céljai inkább belső értékként jelennek meg, mint például udvarias, szerény, kulturált, melyek a szelfre vonatkozó tulajdonságok. A japán szülők mások tiszteletét, az alkalmazkodásra való képességet, az együttműködést és kedvességet hangsúlyozták, melyek szintén fontos képességek a társadalomba való beilleszkedés során. A régi normarendszer felbomlásának jegyeként azonban sokkal kevésbé tartották fontos értéknek a szabálykövetést és az engedelmességet, illetve megjelent a diszkrimináció elítélése is, mely az amerikai értékrend egy tükröződése is lehet (Hidasi, 2019). A magyar szülőknél sokkal erősebben jelenik meg a felelősségvállalás, mint a japánok esetén, mely szintén az individualista – kollektivista kultúrák különbségének tekinthető. A magyar szülők azt szeretnék, ha a gyermekeik ellenállóak és talpraesettek lennének, míg a japán szülők azt, hogy gyermekük tiszteljen másokat és saját magát. Mind a két csoport szeretné, hogy a gyermek jó szociális kapcsolatokat tudjon kialakítani, pozitívan és nyitottan álljon a világhoz, és meg tudja találni a helyét benne.

A kutatás korlátai

A múlt század szociológiai kutatásai hangsúlyozzák, hogy egy társadalmon belül is vannak különbségek társadalmi réteg szerint a nevelésben (Kohn, 1959). (Ezeket a rétegeket leginkább a foglalkozás és az anyagi helyzet alapján különítették el.) Jelen kutatásban nem volt lehetőség az egyes társadalmi rétegek különbségeit is vizsgálni, az viszont elmondható, hogy a válaszok alapján a közép- és felső középosztály értékei jelennek meg (kevésbé hangsúlyos a tekintélyelvű nevelés, fontos, hogy a gyermek önálló és boldog legyen). Vannak azonban kutatások, amelyek szerint az intrakulturális különbségek nagyobbak bizonyulnak a kultúráközi különbségeknél (van IJendoorn & Kroonenberg, 1988). További limitáció, hogy a két csoport elemszáma kicsi, és nem reprezentatív egyik társadalomra nézve sem. A nemi aránytalanság miatt a nemi különbségeket sem tudtuk külön vizsgálni. Főleg a japán apák gyermeknevelésbe való bevonódásának hiánya miatt esetükben nehezen elérhető populációról van szó (Hidasi, 2019; Tahhan, 2008).

A válaszadók nagy arányban nők voltak, ennek magyarázata pedig lehet, hogy mind a két kultúrában még mindig az anya szerepe hangsúlyosabb a nevelésben. A kutatás érzékeny témákat is vizsgált a szülő-gyermek kapcsolatra vonatkozóan, így előfordulhat, hogy a kitöltés során nem mindenki válaszolt őszintén. Jelen vizsgálatot megnehezítette még a kialakult járványhelyzet, illetve a fizikai távolság is, így a gyermekek életkora szerint változó szülői attitűd vizsgálatára a jövőben érdemes lehetne kitérni.

Összegzés és kitekintés

Összességében elmondható, hogy a kulturális különbségek a társadalmi elvárásokban és az értékrendben nyilvánulnak meg, melyekbe a szülő igyekszik integrálni gyermekét. A japán szülők megengedőbbek a nevelés során, ugyanakkor mindkét kultúrában kihívást jelent a gyermeknevelés. Ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy az individualista és kollektív értékek és irányultság közötti egyensúly megteremtésére érdemes törekednünk. Kulturális értékek különbözőségéből adódnak a gondolkodás és a viselkedés eltérései is, és ezek könnyen vezethetnek félreértésekhez, konfliktusokhoz interkulturális környezetben (például Elsayed-Ekhouly & Buda, 1996). Fontos a nyitottság és a tájékozódás, hiszen egymás megértése által új perspektívát, szemléletmódot tanulhatunk meg, mely a saját kultúránkon belül is új viszonyítási pont lesz, mely az átalakulás és tökéletesedés legfontosabb összetevője.

Irodalom

- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Davies, R. J. & Osamu, I. (2002/2019). *A japán észjárás. Ismerkedés a kortárs Japán kultúrával*. Pallas Athéné Kiadó.

- Elsayed-Ekhouly, S. M. & Buda, R. (1996). Organizational conflict: A comparative analysis of conflict styles across cultures. *International Journal of Conflict Management*, 1(1), 141–155. <https://doi.org/10.1108/eb022776>
- Fülöp, M. (1998). A csoport és a közösség szerepe Japánban. *Pszichológia*, 18(3), 469–498.
- Fülöp, M. (1999). Students' perception of the role of competition in their representative countries: Hungary, Japan, USA. In A. Ross (Ed.), *Young citizens in Europe* (pp. 195–219). University of North London.
- Fülöp, M. (2002). A versengés kulturális tükörben. In Czigler, I., Halász, L. & Marton, L. M. (Eds.), *Az általánostól a különöségig* (pp. 337–356). Gondolat.
- Fülöp, M. (2004). A pszichoanalízis története és alkalmazhatósága a japán és a kínai kultúrában. *Thalassa*, 15, 3–25.
- Fülöp, M. & Gordon Györi, J. (2021). Japanese students' perceptions of the role that shadow education plays in competition in education. *Hungarian Educational Research Journal*, 11(2), 143–165. <https://doi.org/10.1556/063.2021.00059>
- Fülöp, M. & Szabó, Z. É. (2017). A kötődés kulturális különbségei. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 72(1), 27–45. <https://doi.org/10.1556/0016.2017.72.1.3>
- Géczi, J. (2010). *Sajtó, kép, neveléstörténet*. Iskolakultúra, Veszprém-Budapest.
- Gordon Györi, J. (2009). Kulturális különbségek a tanulási motivációban *Magyar Pszichológiai Szemle*, 64(1), 203–228. <https://doi.org/10.1556/MPSzle.64.2009.1.7>
- Hárs, Á. (2015). Célország vagy tranzitország? Az ázsiai országokból érkező migránsok Magyarországon. *Külgazdaság*, 65(11–12), 23–51. https://epa.oszk.hu/04200/04259/00124/pdf/EPA04259_kulgzdasag_2015_11-12_023-051.pdf
- Hidasi, J. (2019). Gyerek, nevelés és társadalom kapcsolata Japánban. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 7(1), 7–11. <https://doi.org/10.31074/gyn20191711>
- Holloway, S. D. & Nagase, A. (2014). Child rearing in Japan. In *Parenting Across Cultures* (pp. 59–76). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7503-9_6
- Indries, K. & Szummer, Cs. (2018). *Freud és a felkelő nap országa – A pszichoanalízis Japánban*. L'Harmattan.
- Jámbori, Sz. & Kőrössy, J., (2020). Észlelt szülői nevelés a fiataloknál: társas és társadalmi hatások. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 75(2), 193–215. <https://doi.org/10.1556/0016.2020.00013>
- Kohn, M. L. (1959). Social class and parental values. *American Journal of Sociology*, 64(4), 337–351. <https://doi.org/10.1086/222493>
- Kojima, H. (1986). Japanese concepts of child development from the mid-17th to mid-19th century. *International Journal of Behavioral Development*, 9(3), 315–329. <https://doi.org/10.1177/016502548600900304>
- Matsuda, R. (2015). The Japanese health care system. *International profiles of health care systems*, 107–114. https://www.researchgate.net/publication/269404636_The_Japanese_Health_Care_System

- Nguyen. L. L. A., Fülöp, M., Berkics, M., Bujdosó, B., László, P. & Thuma, O. (2006). *Kultúra és pszichológia* (pp. 365–385). Osiris.
- Somlai, P. (1984). A „hagyományos háztartások” és a „polgári intimitás”. *Szociológia: az MTA Szociológiai Bizottságának folyóirata*, 85(1), 2. <https://fszek.hu/uploads/zoF2Hh69d9V26mv9BxTFCjb3PBLqzt0l.pdf>
- Somlai, P. (2013). *Család 2.0.: Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig*. Napvilág Kiadó.
- Super, C. M. & Harkness, S. (1986). The developmental niche: A conceptualization at the interface of child and culture. *International Journal of Behavioral Development*, 9(4), 545–569. <https://doi.org/10.1177/016502548600900409>
- Tahhan, D. A. (2008). Two plus one still equals two: Inclusion and exclusion in the Japanese family. *Japanstudien*, 19(1), 151–168. <https://doi.org/10.1080/09386491.2008.11826954>
- Trommsdorff, G. (1985). *Some comparative aspects of socialization in Japan and Germany*. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-opus-66910>
- Van IJzendoorn, M. H., & Kroonenberg, P. M. (1988). Cross-cultural patterns of attachment: A meta-analysis of the strange situation. *Child Development*, 59(1), 147–156. <https://doi.org/10.2307/1130396>
- Váriné Szilágyi, I. (1987). *Az ember, a világ és az értékek világa*. Gondolat Kiadó.

Bálint, Á. & Jámbori, S.

**Cultural Mirror
– Parenting goals and values in Japan and Hungary**

The values and goals of parenting – which form the basis of parenting styles – are significantly influenced by the cultural environment. This study investigates the goals of Hungarian and Japanese parents related to parenting, and their ideas of “the good parent” (Sample of research $N=64$: $N_{\text{Japanese}}=28$; $N_{\text{Hungarian}}=36$). The subjects were required to complete a questionnaire of 10 open-ended questions. We identified four categories (based on the responses) along which we examined similarities and differences: (1) The sense of the importance of conscious parenting; (2) The sources of parenting knowledge; (3) Relations between the parental image and the environment; (4) The goals of parenting. The results show that there are cultural differences in all these categories. However, general features also can be found, especially and in the first place, the influence of the Western (North-American) parenting culture.

Keywords: parenting values, parenting goals, the idea of “the good parent”, cultural differences, Japanese and Hungarian parents

